

Bliži se vrijeme odlaska Vašeg djeteta u školu. Možda postoje još neka znanja, vještine i stavovi koje možete usavršiti i na taj način olakšati djetetu prve dane u školi. Dijete koje posjeduje određene kompetencije sigurnije je u sebe i s radošću ide u školu. Od velike važnosti je razuman i uravnotežen pristup djetetu kojim ćete pokazati da ste podrška i da vjerujete u njegove mogućnosti. Važno je imati na umu da stres onemogućuje učenje, a jedini način efikasnog učenja za dijete predškolske dobi je učenje kroz igru i na zabavan način.

Igra

Dijete kroz igru stječe znanja, razvija vještine i formira stavove. Poticanjem djece na igru pridonijet ćemo njihovoj pripremljenosti za školu. Za kvalitetnu igru nije nužno da djeca imaju puno igračaka i da se kupuju uvijek nove jer im stare nisu zanimljive. Važan je način korištenja igračaka i kvaliteta igre. Roditelji pažljivim praćenjem dječje igre lako mogu procijeniti kada se trebaju uključiti, a kada je bolje pustiti dijete da se igra samo. Uključivanje roditelja je dobro došlo kada ga dijete poziva u igru i kada roditelj sam procijeni gdje su prilike da se igra proširi i učini kvalitetnijom. Svojom uključenosti roditelj može utjecati na dužinu igre i time poticati razvoj pažnje i koncentraciju, može poticati drugačije korištenje istih materijala čime omogućuje djetetu razvoj mašte i kreativnosti. Tu posebno značajno ulogu imaju materijali koji ne spadaju u igračke, ali mogu poslužiti za kvalitetnu igru. Kroz igru roditelji mogu djeci pomoći da razviju vještine koje kod djeteta nisu prisutne, a važne su za polazak u školu. Kroz zajedničku igru dijete uči čekati svoj red, uči razgovarati, pregovarati i ispričati se kada je to potrebno. Zajednička igra škole omogućuje djetetu da bolje razumije očekivanja koja se pred njega stavljaju polaskom u školu. Manjak zajedničke igre djece i roditelja povezan je s problemima u ponašanju - djeca čiji roditelji se s njima više igraju pokazuju manje problema u ponašanju. Važno je udaljiti dijete od prekomjernog korištenja različitih medija.

Igra služi zabavi i opuštanju, ali i učenju. Učenje je produktivno i zabavno ako se odvija kroz igru s bliskim osobama iz djetetova okruženja.

Jedna od sposobnosti koje možemo razvijati kroz igru, a koja je iznimno značajna za školu su koncentracija i pažnja. Bez te sposobnosti djeca ne mogu kvalitetno pratiti nastavu, pa im je teško učiti. Pažnja se odnosi na sposobnost da se usredotoči na ono što netko govori (slušna pažnja) ili radi (vizualna pažnja). Raspon pažnje odnosi se na duljinu vremena koje dijete posvećuje nekom zadatku ili slušanju osobe koja govori. Mlađa djeca imaju kraći raspon pažnje, a vrijeme koncentracije ovisi i o zanimljivosti aktivnosti kojom se dijete bavi.

Rastresenost označava lakoću kojom neki vanjski podražaj odvraća djetetovu pažnju od aktivnosti kojom se bavi. Prekomjerna aktivnost odnosi se na djecu koja su uvijek aktivna i teško im je mirno sjediti što može dovesti do teškoća u školi.

Kontrolna tablice pokazat će vam koliko dobro vaše dijete može pratiti ono što mu se govori.

Procjena koncentracije i aktivnosti

Može li vaše dijete:	redovito	ponekad	gotovo nikad
A dio – pažnja i koncentracija			
Poslušati i slijediti jednostavne upute?			
Koncentrirati se na strukturiranu aktivnost 10 – 15 minuta (ne na tv i kompjutersku igru)?			
Gledati crtiće 20 minuta ili više?			
Sjediti za stolom tijekom obroka?			
Do kraja završiti kratku vježbu ili igru?			
B dio – Aktivnosti			
Trči uokolo i uvijek je u pokretu?			
Ometa druge ili se neprikladno nameće?			
Stvara buku ili neprestano govori?			
Teško čeka da dođe na red?			
Ima potrebu stalno se vrpaljiti?			
Čini neke stvari bez razmišljanja?			

Ako ste stavili kvačicu uglavnom kod odgovora „redovito“ u A dijelu ili „gotovo nikad“ u B dijelu, znači da vaše dijete ima dobro razvijenu sposobnost koncentracije. Iz kontrolne tablice je vidljivo na kojem segmentu razvoja pažnje trebate dodatno raditi.

Jezične vještine

Djeca jezične vještine usvajaju na način da jezik otkrivaju i stvaraju. Kako bi gramatički pravilno govorila djeca ne uče pravila i zatim ih primjenjuju, nego ih usvajaju na način da jezik slušaju i oponašaju ga. Gramatička pravila djeca s lakoćom usvajaju kroz igru rečenicama, riječima i glasovima. Postoje dva načina na koje roditelji mogu utjecati na djetetov jezični razvoj. Prvi je proširivanje i preoblikovanje (obično idu zajedno). Drugi način obuhvaća odraz i potkrepljenje.

Proširivanje i preoblikovanje znači da rečenicu koju dijete izgovori odrasli prošire u dulju i složeniju rečenicu. Može se i preoblikovati ako je dijete nešto pogrešno reklo. To je lagan i prirodan način davanja povratnih informacija koji pomaže proširenju vokabulara i usvajanju gramatičkih pravila. Odraz i potkrepljenje podrazumijeva da djetetovu rečenicu ponovimo i dajemo mu povratnu informaciju da smo ga razumjeli.

Dobro usvojene jezične vještine preduvjet su za učenje čitanja. Čitanje se ne usvaja spontano, ono se uči. Učenje čitanja je zabavno i veselo ako se radi kroz igru, na djeci zanimljiv način. Čitanje nije aktivnosti koju dijete treba savladati u predškolskom periodu, ali bilo bi dobro da djeca imaju usvojene barem predčitačke vještine koje će im omogućiti da s lakoćom nauče čitati kada za to dođe vrijeme.

Osnovne vještine potrebne za čitanje su: bogati rječnik, uživanje u razgledavanju slikovnica i čitanju priča, usvojenost pojma tiska (što su slova, što su riječi, gdje je početak stranice, u kojem smjeru čitamo i okrećemo stranice i sl.) Djeca su od najranije dobi izložena pisanoj riječi što dovodi do razvoja interesa za slova i tekstove. Dijete poseže za slikovnicom od najranije dobi, stječu spoznaju da su slikovnice zanimljive i uzbudljive što potiče želju djeteta da i samo nauči čitati. Razgledavajući slikovnicu dijete uočava razliku između tiska i riječi, uz pomoć odraslih stječe znanja o strukturi slikovnice, o načinu i slijedu listanja i sl.

Kontrolna tablica za ispitivanje spremnosti za čitanje

Govorni vokabular i slušanje s razumijevanjem	Da	Ne
Pokazuje li dijete slike u knjizi i zna li imenovati ono što vidi?		
Hoće li dijete imenovati ono što mu pokažete u knjizi?		
Može li dijete svojim riječima opisati dio priče iz slikovnice, stranicu po stranicu?		
Može li dijete zapamtiti ili dopuniti neke riječi ili fraze iz poznatih priča		

Svjesnost o postojanju knjiga i uživanje u njima		
Uživa li dijete slušajući priče koje mu pričate ili čitate?		
Razgledava li dijete samostalno slikovnice i knjige s pričama?		
Razgovara li s vama o pročitanoj priči?		
Ima li omiljene knjige za koje traži da mu ih češće čitate?		
Oponaša li dijete čitanje iz knjige iako ne zna čitati?		
Pojam tiska		
Zna li vaše dijete pravilno držati knjigu?		
Razlikuje li tisak od slike?		
Zna li pokazati naslovnu stranicu?		
Zna li gdje je početak, a gdje završetak knjige?		
Zna li gdje je početak, a gdje završetak stranice?		
Okreće li stranice u pravom smjeru?		
Razumije li da se čita s lijeva na desno?		

Ako ste na većinu pitanja odgovorili sa „da“, vaše dijete je dobro pripremljeno za ovladavanje specifičnim predčitačkim vještinama.

Za uspješno čitanje važno je da dijete ima bogati fond riječi. Stoga odrasli koji djeci čitaju trebaju iskoristiti slike u knjigama kako bi potaknuli djecu na opisivanje i na taj način omogućili da razvija i usavršava govor i jezik. Uobičajeno poticajno pitanje je „Što je na slici?“. Treba izbjegavati pitanja zatvorenog tipa koja zahtijevaju kratak odgovor „da“ ili „ne“. Pri čitanju djetetu važno je objasniti nepoznate riječi i na taj način obogatiti njegov rječnik i pridonijeti razumijevanju teksta. Dobro je nove riječi stavljati u drugačiji kontekst kako bi djeci što više približili njihovo značenje.

Nakon čitanja slikovnice ili prepričavanja priče važno je provjeriti dječje razumijevanje na način da dijete prepriča priču ili jedan događaj iz priče. Ukoliko je djetetu teško ilustracija iz priče može poslužiti kao pomoć. U pokušaju prepričavanja priče djeci mogu pomoći poticajna pitanja. Ako želimo potaknuti dječju maštu djetetu ponudimo da osmisli drugačiji završetak priče gdje nam mogu poslužiti pitanja „Što misliš što bi se dogodilo da...“ Izvlačenje pouke priče potiče djecu na dublje promišljanje o priči, na sagledavanje cjelokupnog konteksta i na zaključivanje.

Specifične vještine za učenje čitanja

Da bi dijete čitalo s lakoćom treba imati razvijene dvije specifične vještine: fonološku svijest i poznavanje slova abecede. Fonološka svijest se odnosi na razumijevanje da se riječ sastoji od glasova i slogova. Djeca najprije razumiju da se rečenica sastoji od riječi, zatim da se riječ sastoji od slogova, pa od glasova (fonema). Kada pripremamo djecu za čitanje usvajajući predčitačke vještine, pratimo gore navedeni slijed. S djecom kroz igru brojimo riječi; ako to činimo pljeskanjem dlanovima pomažemo djeci u slušnoj percepciji i aktivnost činimo zabavnijom. Isto činimo kod rastavljanja riječi na slogove. Djeca u dobi pred polazak u školu mogu rastavljati riječi na slogove i glasove, te prepoznati prvi i zadnji glas u riječi ukoliko su imali iskustva i bili poticani da se igraju riječima, slogovima i fonemima.

Kontrolna tablica za provjeru djetetove fonološke svijesti i prepoznavanje slova

Početna, srednja i završna riječ		
Zna li vaše dijete koja je riječ na početku, u sredini i na kraju kratke rečenice?		
Koja je riječ na početku rečenice? <i>Imam crvenu loptu.</i>	da	ne
Koja je riječ na sredini rečenice? <i>Volim mliječnu čokoladu.</i>		
Koja je riječ na kraju rečenice? <i>Djeca glade mačku.</i>		
Svijest o slogovima		
Može li dijete otkucati ili otpleskati slogove kraćih i jednostavnijih riječi?		
Ku éa (lup – lup)	da	ne
Pri ča (lup – lup)		
Sli ka (lup – lup)		
Može li dijete povezati (ili pridružiti) slogove u riječi? Izgovorite dvosložnu riječ s kratkom pauzom među slogovima i pitajte dijete: „koju sam riječ izgovorila?“		
Du – ga	da	ne
Pin – gvin		
Dje – ca		
Možete pokušati i sa trosložnim riječima:		
Ja – bu – ka	da	ne
Te – le – fon		
Ba – na – na		
Može li dijete prepoznati početni slog u riječi?		

Tepih (te)	da	ne
Majmun (maj)		
Torta (tor)		
Može li dijete prepoznati posljednji slog u riječi?		
Riba (ba)	da	ne
Poštar (tar)		
Prozor (zor)		
Rimovanje		
Može li dijete dovršiti pjesmicu koju ste vi započeli?		
Eci peci pec, ti si mali... (zec)	da	ne
Pliva patka preko Save, nosi pismo na vrh... (glave)		
Može li se dijete sjetiti nekih riječi koje se rimuju sa trava?		
Dajte djetetu riječ i pitajte ga s kojim riječima se rimuje. Besmislene riječi su isto prihvatljive ukoliko se rimuju sa zadanom.		
Svijest o fonemima		
Može li dijete spojiti dva ili tri glasa u riječ? Pravilno izgovarajte glasove. Glasove u riječi izgovarajte s kratkom pauzom između. Pitajte dijete: „Koji sam riječ izgovorila?“		
D – a	da	ne
N – o – s		
Č – a – j		
P – a – s		
Može li vaše dijete igrati igru „Vidim...“?		
Recite: „Vidim nešto što počinje glasom m. Možeš li mi to pronaći? Ovu zanimljivu igru možete nastaviti mijenjajući zadane glasove		
Može li dijete rastaviti riječ na glasove? Može li reći koji je prvi glas u riječi?		
Pas	da	ne
Sob		
Vuk		
Može li dijete reći koji je posljednji glas u riječi?		
Pas		
Sob		
Vuk		

Ako ste odgovorili „da“ na većinu pitanja, jasno je da je vaše dijete fonološki vrlo svjesno i dobro pripremljeno da razumije abecedno načelo kad krene u školu, odnosno uspješno će povezati glasove sa slovima. Nije neobično da predškolska djeca imaju teškoće s nekom od ovih vještina. Važna je izloženost djeteta igri riječima. Igre riječima, slogovima, glasovima i rimom su djeci zanimljive i ne zahtijevaju dodatna sredstva iako se možete poslužiti različitim sličicama i natpisima koje djetetu mogu olakšati razumijevanje. Riječima se možemo igrati u šetnji, u vožnji i u svim drugim situacijama kada procijenimo da možemo dobiti pažnju djeteta. Važno je poštivati princip da u igri i učenju idemo od lakšeg ka težem i od jednostavnog ka složenijem. Imajte na umu da djetetu trebamo omogućiti doživljaj uspjeha. Dijete će se osjećati istinski uspješno ako mu ne nudimo prelagane niti preteške zadatke.

Rad s brojevima

Djeca počinju razvijati svijest o brojevima već u ranoj dobi. Brojeve upoznaju kroz igru, istraživanje i svakodnevne aktivnosti. O brojevima uče manipulirajući i igrajući se predmetima, a postupno sa konkretnog prelaze na apstraktno i koriste matematičke simbole.

Kontrolna tablica za provjeru sposobnosti za učenje matematike

Brojenje		
Može li vaše dijete:		
Pogledati tri predmeta i odmah vam reći koliko ih ima?	da	ne
Redom brojiti barem do 10?		
Prebrojiti nekoliko predmeta, a da ne broji jedan predmet dva puta?		
Koordinirati istovremeno brojenje i dodirivanje predmeta?		
Prebrojiti do 10 predmeta bez pogreške?		
Shvatiti da zadnji predmet u nizu predstavlja ukupni broj predmeta? Nakon što dijete prebroji predmete, pitajte ga: „Dakle, koliko ih ima?“		
Shvatiti da se brojenje odnosi na sve predmeta ako mu ponudimo različite?		
Shvatiti da redoslijed kojim ih prebrojava ne utječe na njihov ukupni broj?		
Pojam broja		
Može li vaše dijete:		
Prepoznati i imenovati napisane brojke od 1 do 9?		
Imenovati brojke od 1 do 9 kada nisu napisane redoslijedom?		

Reći koji je broj veći, a koji manji kad usporedi dva broja? Za početak možete pokušati tako da izgovorite djetetu brojeve:		
2 i 5, 6 i 3, 7 i 9		
Ako dijete to rješava s lakoćom, pitajte ga koji je broj veći, a koji je manji tako da mu ih samo pokažete u pisanom obliku.		
Reći koji je broj za jedan veći ili za jedan manji od bilo kojeg broja između 1 i 10. Npr. koji je broj za jedan manji od 5, koji je broj za jedan veći od 8 itd.		
Ako dijete to rješava s lakoćom možete mu zadati napisane brojeve. Ako zna dijete može pisati odgovore.		
Zbrajati i oduzimati s malim brojevima koristeći prstiće ili računajući napamet ako može? Postavite mu ovakva pitanja: Sara ima dvije kocke i mama joj daje još jednu – koliko kocaka ima sada? Leo je imao četiri autića, ali je dva izgubio – koliko mu je autića ostalo?		
Pisati brojeve? Ako djetetu pokažemo tri predmeta, može li nacrtati tri predmeta, tri crtice ili čak napisati broj 3.		
Pravilnosti		
Može li vaše dijete:	da	ne
Ponoviti slijed različitih oblika koje ste mu zadali. Npr. složimo pet različitih predmeta u niz i nakon što ih uklonimo pitamo dijete da ponovi niz.		
Dovršiti slijed koji ste započeli u prethodnom primjeru?		
Stvoriti vlastiti pravilan slijed i nastaviti ga?		
Mjerenje		
Može li vaše dijete:		
Od tri olovke različite dužine reći koja je najduža, a koja najkraća?		
Reći koji je od dva zadana predmeta teži, a koji lakši?		
Poredati nekoliko predmeta po dužini od kraćeg ka dužem i od dužeg ka kraćem?		

Ako ste odgovorili „da“ na većinu postavljenih pitanja, vaše dijete je dobro pripremljeno za početak učenja apstraktne matematike u školi. Ako ste odgovorili „ne“ na mnoga pitanja, ili samo na nekoliko, bilo bi dobro više pažnje posvetiti vještinama koje dijete slabije savladava.

Djeca rastu okružena konkretnim matematičkim konceptima u igri, u istraživanju svoje okoline i u svakodnevnoj rutini. Stalno imaju prilike za učenje o brojevima, oblicima, pravilnosti i mjerama – kada su s vama u kupovini, kada sudjeluju u vaganju sastojaka za kolače, sortiraju odjeću za pranje, postavljaju stol ili mjere koliko su narasli. Takve prilike treba iskoristiti da pomognete djetetu razviti svijest o brojevima.

Pisanje

Dok se dijete igra slovima, glasovima i dok mu čitate, prirodno se javlja interes i za pisanjem. Takav interes se kod djece javlja vrlo rano. U početku je to samo šaranje, oponašanje rukopisa odraslih, no za dijete ima veliko značenje i ako ga pitate vidjet ćete da zna „pročitati“ što je pisalo. Ova faza pisanja je značajna za razvoj ljubavi prema pisanju i razumijevanje potrebe za pisanjem što je za predškolski period osobito važno.

Tijekom ranog predškolskog razdoblja djeca drže olovku na način koji se obično naziva troprstni hvat, koriste više od jednog prsta na vrhu olovke, što je gotovo cijela šaka. Između treće i pete godine djeca počinju pravilnije držati olovku, drže ju između palca i kažiprsta. Do promjene od nepravilnog držanja olovke ka pravilnom trebalo bi doći spontano, što naravno vrijedi za većinu djece. No, ako dijete s pet godina ne drži olovku pravilno, bilo bi dobro to ispraviti. Vjerojatno je najlakši način ispravljanja korištenje trobridnog silikonskog ili gumenog drška za olovke koji se može kupiti u papirnicama. Kao i kod drugih vještina važno je da dijete ima mogućnost vježbanja i da je izloženo poticajnom okruženju koje podržava vježbanje fine motorike i grafomotorike.

Vježbe koje možete djetetu ponuditi:

- Slikanje kistom pomaže djetetu da savlada opće motoričke vještine ruke koje su važne za stabilnost ruke.
- Bojanje pomaže djetetu da uvježba držanje olovke i precizne pokrete gore – dolje i lijevo – desno, što je važno za pisanje pisanih i tiskanih slova.
- Kopiranje preko tankih ili točkastih linija je važna vježba za uvježbavanje finih pokreta šake važnih za oblikovanje slova.

- Igre za razvijanje fine motorike: igre prstićima, spajanje točkica u crtež, traženje puta iz labirinta, nizanje perlica na nit konca...
- Crtanje istih oblika u nizu je samo jedan korak do pisanja slova u nizu. U crtančicu djetetu zadamo različite forme koje treba ponavljati do kraja reda. Važno je poštivanje principa od jednostavnijih formi ka složenijim.
- Druge aktivnosti koje pospješuju razvoj motorike i snalaženje u prostoru uključuju slaganje puzzli, gradnju Lego kockama, slaganje kockica u vis, oblikovanje od gline, plastelina i tijesta, rezanje škare i cijeli niz drugih aktivnosti.

Literatura: dr. Helen Likerian i dr. Valerie Muter: Pripremite dijete za školu, Ostvarenje, 2007.